

EDGAR MORIN - MAURO CERUTI
Bizim Avrupamız

EDGAR MORIN Dünyaca ünlü filozof ve sosyolog 1921'de Paris'te Edirne kökenli Se-
farad bir ailede dünyaya geldi. 1989'a kadar Fransa Bilimsel Araştırma Kurumu'nda
çalıştı. 1950'lerde *Arguments*, daha sonra *Commentaire* dergilerini yayımladı. Bilim
dalları arasında alışverişi savunan, karmaşıklığı inceleyen yöntem çalışmaları yürüt-
tü. Fransızca yayınlanmış ve birçok dile çevrilmiş uzun eser listesi arasında Türkçe-
ye çevrilmiş olanlar: *Kaybolmuş Paradigma: İnsan Doğası* (Birey ve Toplum, 1981),
Aşk, Şiir, Bilgelik (Om, 1999), *Geleceğin Eğitimi için Gerekli Yedi Bilgi* (İBÜY, 2003),
Bir Uygurluk Siyaseti (Om, 2000), *Dünya Vatan* (İletişim, 2001).

MAURO CERUTI 1953'de Cremona'da (İtalya) doğumlu, epistemoloji ve bilim felsefi
profesörü. Jean Piaget'nin genetik epistemoloji kuramı üzerine doktorasını yaptı.
Palermo, Milano Bicocca, Bergamo üniversitelerinden sonra, şimdi Milano IULM
üniversitesinde çalışıyor. 2008-2013 yılları arasında İtalya Senatosu'nda Demokrat
Parti listesinden senatör olarak görev yaptı. İtalyanca yayınlanmış birçok kitabının
yanında, İngilizceye çevrilmiş iki kitabı var: *Constraints and Possibilities* (Gordon and
Breach, 1996) ve *Evolution without Foundations* (Hampton Press, 2008).

La Nostra Europa

© 2013 Raffaello Cortina Editore

İletişim Yayınları 2073 • Bugünün Kitapları 173

ISBN-13: 978-975-05-1662-7

© 2014 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2014, İstanbul

EDİTÖR Ahmet İnsel

KAPAK Suat Aysu

KAPAK RESMİ Paul Klee, "Kırmızı Balon", 1922 (detay)

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Remzi Abbas

BASKI ve CİLT Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 38 46

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

EDGAR MORIN - MAURO CERUTI

Bizim Avrupamız

Çözülüyor mu,
Yoksa Başkalaşıma mı Uğruyor?

La Nostra Europa

Notre Europe

Décomposition ou métamorphose?

FRANSIZCADAN ÇEVİREN Şirin Tekeli

İÇİNDEKİLER

Kısa Önsöz.....	9
<i>Avrupa'nın Küçüklüğü, Tarihî Büyüklüğünün Sonucudur</i>	11
<i>Coğrafi Avrupa Tektir ve Çoktur</i>	13
<i>Kültürel Avrupa Tektir ve Çoktur</i>	15
<i>Avrupa Tarihi, Bir Başkalaşımın (Metamorfozlar) Tarihidir</i>	18
<i>Modern Avrupa Dünyayı Birleştirmiştir</i>	20
<i>Avrupa'nın Dünyasallaşması Sürecinde Uygarlık ve Barbarlık El Ele Yürüdü</i>	22
<i>Ulusal Devletler Bir Avrupa İcadıdır</i>	24
<i>Modern Avrupa'nın Tarihi, Ulusal Devletlerin Tarihidir</i>	26
<i>İspanya'da 1492'de Dinî Hoşgörü Çiğnendi</i>	28
<i>Avrupa, Hıristiyanlar Arası Din Savaşlarının Sahnesi Oldu</i>	30
<i>Modern Avrupa'da Kader Ortaklığı Yoktur</i>	32
<i>İlk Ulusötesi Metamorfozunun Gerçekleşmesi İçin Modern Avrupa'nın Ölmesi Gerekti</i>	34

1950'lerin Altılar Avrupası, Yeni Bir Paradigmadan Doğmuştur	36
Artık Bir Halklar Avrupası da Gündeme Geldi	38
Ulusüstü Avrupa'da Yerel Kimlikler Canlanıyor	40
Doğu ve Orta Avrupa Ulusları, Hızlı, Çalkantılı, Şiddete Dayalı ve Çelişkili Biçimde Oluştular	42
“Etnik Temizlik”, Farklı Şekillerde Uygulanır	44
Doğu ve Orta Avrupa'da, 20. Yüzyılın Tamamına Etnik Temizlikler Damgasını Vurmuştur	46
Avrupa'nın Yeni Başkalaşımı, 1989'da Başladı	48
Birçok Doğu ve Orta Avrupa Ülkesi, Avrupa Birliği'ne Katılma Yolunu Seçti	50
Avrupa'yı Bekleyen Tehlike: Kötürümleşme ve Dağılma	52
Avrupa'yı Bekleyen Tehlike: Milliyetçilikler ve Yerelcilikler Avrupa'yı Tehdit Ediyor	54
Avrupa'nın Yeni Bir Başkalaşıma Olan İhtiyacı, Hayatidir	57
Avrupa'nın “Avrupalı” Bir Siyasi Projeye İhtiyacı Var	59
Bütün Avrupa Ulusları, Çokkültürlü Oldular	63
Küreselleşme, Yeni Avrupa Kimlikleri Yaratıyor	65
Avrupa Kimliği Tektir ve Çoktur	67
Avrupa, Akdeniz'e Açılmalıdır	69
Akdeniz, Açıkseçik Ama Kaçınılmaz Olarak Gizemli Bir Kavramdır!	71
Akdeniz'in Tarihi, Bir Karşıtlıklar Tarihidir	73
Akdeniz, Karşılaşmalar, Değiştokuşlar ve Melezleşmelerle Oluşmuştur	75
Evrensellikler Akdeniz'de Doğdu	77
Avrupa, Ortak Bir Akdeniz Siyaseti Üretmedi	79

<i>Akdeniz, Bugün Büyük Bir Deprem</i>	
<i>Fay Hattının Merkezidir</i>	81
<i>Demokrasinin Sınırları: Ucu Açık Bir Soru</i>	83
<i>Yeni Bir Enerji Paradigması,</i> <i>Avrupa'yı Akdeniz'e Açabilir</i>	86
<i>Avrupa'nın, Kuzey Afrika'nın ve</i> <i>Ortadoğu'nun Enerji Yönünden Bütünleşmesi</i> <i>Yeni Bir Paradigmadan Doğabilir</i>	88
<i>Akdeniz, Avrupa'yı Sorunsallaştırmaktadır</i>	91
<i>Küresel Dönemin Demir Çağını Yaşıyoruz</i>	94
<i>Bugün Yaşadığımız Kriz, Bir Uygarlıkla,</i> <i>Onun Değerleriyle ve İnançlarıyla İlgili Bir Krizdir</i>	97
<i>Ekonomi Biliminde Bir Kriz Var</i>	100
<i>Kalkınmada Bir Kriz Yaşanıyor</i>	102
<i>Dünyada Teknik-Ekonomik Birleşmenin</i> <i>Yol Açtığı Bir Kriz Var</i>	104
<i>Dünyasallaşmış İnsanlığın Bütün Krizleri Küçümsenmiş,</i> <i>Yetersiz ve Birbirinden Kopuk Şekilde Ele Alınmıştır</i>	106
<i>Avrupa, Sorunsallaştırmayı Yeniden Canlandırmalıdır</i>	109
<i>Üniversiteyi Sorunsallaştırmalıyız</i>	111
<i>Düşünceyi Sorunsallaştırmalıyız</i>	114
<i>Aklı Sorunsallaştırmalıyız</i>	117
<i>Doğa ile Olan İlişkimizi Sorunsallaştırmalıyız</i>	119
<i>Evrenle Olan İlişkimizi Sorunsallaştırmalıyız</i>	122
<i>Bilimi Sorunsallaştırmalıyız</i>	124
<i>Hümanizmayı Sorunsallaştırmalıyız</i>	127
<i>İnsanlık, Olası Olmayanın Çocuğudur</i>	130
<i>İnsanlık Tektir</i>	132
<i>Çeşitlilik, İnsan Birliğinin Hazinesidir</i>	134

<i>Birlik, İnsan Çeşitliliğinin Hazinesidir</i>	136
<i>İnsan “Yaratıcıdır” (Jenerik), İnsanlık Tamamlanmamıştır</i>	138
<i>Bütün İnsan Varlıkları, Hayat ve Ölüm Karşısında Aynı Temel Sorunları Paylaşır</i>	140
<i>İnsanlık, Bir Kader Ortaklığıdır</i>	143
<i>Yerküre Yurdu Somuttur</i>	145
<i>Avrupa Kimliği ile Yerküre Kimliği Bütünleşmelidir</i>	147
<i>Avrupa'nın Geçmişi, Bir Ulusun Geçmişi Değildir</i>	149
<i>Ulusötesi Avrupa, Barbarlığa Direniş ve Demokrasiyi Koruma Çabasının Ürünüdür</i>	151
<i>Olası Olmayanın Çocuğu Avrupa</i>	154
<i>Avrupa Ya Olası Olmayanın Çocuğu Olacaktır. Ya da Varolmayacaktır</i>	157

Kısa Önsöz

Bir bakıma bu kitap benim *Avrupa'yı Düşünmek** ve *Barbarlık ve Avrupa kültürü* adlı kitaplarımın devamında yer almakta ve onları güncelleştirmektedir. Ama asıl derdi, günümüzün birbirine eklemelenen iki büyük krizi, Avrupa'nın çok-boyutlu krizi ile bir türlü kendini insanlık olarak oluşturamayan büyük insanlık krizi bağlamında “Avrupa'yı yeniden düşünmek”tir.

Bu yeniden düşünme süreci iki kardeş düşünürün, benim ve Mauro Ceruti'ni ortak çabasının ürünüdür. Ben nasıl kendimi onda buluyorsam, o da kendini bende buluyor. Böylece düşünce ortaklığımız, hem düşünen hem de eylemci/militan olan bu eserde somutlaştı.

E.M.

(*) Bu kitap ilk kez 1988'de, ikinci kez 1995'te Afa Yayıncılık tarafından basılmıştı. Türkçeye Şirin Tekeli tarafından çevrilmişti. Elinizdeki kitabın ilk biçimini okuyup eleştiren ve önerilerde bulunan Muammer Özdemir'e teşekkürüm sonsuzdur – Ş.T.

Avrupa'nın Küçüklüğü, Tarihî Büyüklüğünün Sonucudur

Küresel çağ 1492'de, Avrupalı halklar Amerika kıtalarını fethetmeye ve yerkürenin çevresini dolaşmaya başladıkları zaman Avrupa'dan hareketle açıldı. Küresel çağ aynı anda hem Batılılaşma hem de dünyalaşma süreci oldu.

Ama günümüzde Avrupa küçüldü.

Bugün artık Batı'nın bir parçasından başka bir şey değildir. Oysa dörtüzyıl önce Avrupa'nın bir parçası olan Batı idi. Artık dünyanın merkezinde olmaktan çıkıp, tarihin kıyasına itilmiştir.

Küresel çağın devasa aktörlerine kıyasla taşralaştı. Demografik ağırlığı, askeri gücü, enerji ve maden kaynakları bakımından dünyanın giderek önemsizleşen bir yöresi oldu.

Bu yeni, dünyanın önemsizleşen bir yöresi olma durumu, Avrupa'yı, her biri mutlak bir egemenliğe sahip devletlere bölünmüşlüğüne aşma zorunluluğu ile karşı karşıya getirdi.

Avrupa'nın görünüşte birbirleriyle çelişen ama aslında birbirlerini tamamlayan iki dönüşüm gerçekleştirmesi gerekiyor: Bir yandan ulusun ötesine giderken bir yandan da dünyanın bir taşrasından başka bir şey olmadığını kabullen-

mek. Biz Avrupalılar, bu iki eylemi tek bir süreç içinde birleştirebilmeliyiz. Ancak bunu yapabilirsek, küresel kaderimizi üstlenebilir ve düşüncesini bizim kültürümüzün ürettiği evrenseli yeni ve somut biçimde canlandırabiliriz.

Avrupa dünyanın bir taşrası olduğu kadar ulusötesi de olmalıdır. Ancak bu iki metamorfoz, ona küreselleşme süreçlerini etkilemede bir rol oynama imkânı verebilir. Tarihinin özgüllüğü ve çoğulcu kimliği nedeniyle bu rol hem bilinçli hem de yaratıcı olacaktır.

Dünyanın merkezi olmaktan mecburen vazgeçmek, Avrupa'nın kurtuluş yolunu açabilir.

Coğrafi Avrupa Tektir ve Çoktur

Coğrafi Avrupa'nın sabit bir merkezi yoktur. Tarihi boyunca bu merkezler yer değiştirmiş ve yeni merkezler ortaya çıkmıştır.

Ortaçağ Avrupa'sında, binlerce yıl daha güneyde –Akdeniz yarımadalarında– yer almış olan merkez kuzeye, Cermen dünyasına doğru kayar.

Modern Avrupa'da yaşanan ekonomik dinamizme bir dizi, merkezden kaçma ve yeni merkezler oluşturma süreci eşlik eder. Venedik, Anvers, Cenova, Amsterdam ve Londra, giderek yaygınlaşan ve yoğunlaşan ekonomik ağların, biri diğerinin yerini alan odaklarıdır.

Avrupa'nın sınırları açıktır ve kaymalar, kopmalar ve dönüşümler geçiren, değişken bir geometriye sahiptir.

Avrupa'nın başka hiçbir kıtada benzeri bulunmayan uzun bir “serbest” deniz sınırı vardır.

Kıyılarda yaşayan pek çok halk için bu sınırlar dışı açılmayı, orada uzantı edinmeyi sağlar ve besleyici bir plaseenta yaratır.

Avrupa katı bir coğrafi kutuplaşmadan uzaktır. Ne Do-

ğu'ya karşı çıkan bir Batı, ne de Güney'e karşı çıkan bir Kuzey'den söz edilebilir.

Avrupa'nın onu Asya'dan ayıran bir sınırı yoktur. O, çok daha geniş bir kıta olan Avrasya'nın, ufak ama çok etkili bir "yarımadası"dır. Bu kıtanın genel tarihi Avrupa'nın ve bütün bölgelerinin tarihini etkilemiştir. Volga nehrinin ve Uralların altında ve ötesindeki geniş toprak parçasında yaşayan Rus halkının yaşadığı kaygılar, Avrasya'yı boydan boya aşan sayısız halkın yaşadıkları kaygıların sadece son halkasıdır. Türk halkı da buna paralel kaygılar yaşamıştır; ama o bugün artık, Avrupa ile Asya'nın buluşma noktasındaki yerleşik Akdeniz halklarıyla, göçebe Orta Asya halklarının mirasçısıdır.

Avrupa'yı Afrika'dan ayıran bir sınırdan da söz edilemez. Akdeniz, Roma İmparatorluğu zamanında Avrupa'nın bir iç gölü olmuştu ve bu durum yüzyıllarca sürdü. İslâm'ın ortaya çıkışı bile, Avrupa ülkeleriyle bir dizi çatışma yaşamasına ve onun önüne engeller dikmesine rağmen, Akdeniz çevresinde kurulan iletişim ağlarını ortadan kaldırmamıştı ve kıyılardaki hayat tarzlarını farklı açılardan yeniden biçimlendirdi. Akdeniz, Arap kültürünün önemli bir bölümünün Ortaçağ Avrupası'na taşınmasını sağlayan "sıvı çeper"dir. Sonradan Ceneviz, Venedik ve Katalan deniz imparatorluklarının temelini oluşturdu.

Avrupa'nın Amerika kıtalarıyla bir sınıra sahip olduğu da söylenemez. Modern dönemde Atlantik Okyanusu, ticaretini geliştirdiği yer oldu. Amerika topraklarında Avrupalı halklar ve gruplar farklı şekillerde birbirine karıştılar ve "yeni Avrupalılar" yarattılar.

"Yeni Avrupalılar" Avrupa'nın coğrafi olarak çok uzağında ki Avustralya ve Yeni Zelanda'da da ortaya çıkmıştır.